

Posudek diplomové práce Ondřeje Podavky, Edice vybraných dopisů Bohuslava Balbína a Aloise Hackenschmidta s komentářem a úvodní studií. Praha, UK FF, Ústav řeckých a latinských studií 2012. 128 s.

Práci Ondřeje Podavky jsem poprvé poznal před několika lety, když jsem mu pomáhal s přípravou edice latinských dopisů Jeana de Carro a Karla Vinařického. Již tehdy prokázal píli, chuť, talent a schopnost rychle se orientovat v nových problémech a v nových tématech, s nimiž se při magisterském studiu dosud nesešel. Mám na mysli mluvnické, lexikální a paleografické problémy novověké latiny, otázky textologické a ediční praxe, raněnovověké i o něco mladší ego-dokumenty, jejichž studium p. Podavku evidentně láká, zvl. pak latinská korespondence učenců a literátů raného novověku a několik dekád 19. století.

Pro svou diplomovou práci si kol. Podavka zvolil úkol pojednat o části vzájemné korespondence proslulého jezuitského historika a učitele výmluvnosti Bohuslava Balbína a premonstráta z tepelského kláštera a rovněž historika Aloise Hackenschmidta z let 1664–1667, jejich vybrané dopisy vydat a komentovat. Třebaže Balbínovy dopisy tepelským premonstrátům byly vydány A. Paterou již v 19. století, Podavka je oprávněně přesvědčen, že je potřeba nové moderní edice opatřené věcným komentářem, příp. kritickým aparátem, nehledě k tomu, že Patera vydal pouze jednostrannou korespondenci, totiž listy Balbínovy. Protože diplomant je svým školením nejenom filolog, ale i historik, jeho zkoumání vybraných dopisů obou řádových historiků se neomezuje na analýzu latinského jazyka a epistolografie jako literárního žánru, naopak snaží se především popsat témata, o nichž si oba korespondenti píšou, a postihnout historický kontext této korespondence.

Proto úvodní kapitoly jeho práce tvoří stručné přehledy dějin kanonie premonstrátů Teplá a života a díla A. Hackenschmidta i B. Balbína, v nichž Podavka využil nejenom znalosti relevantní odborné literatury, ale – v Hackenschmidtově případě – i rukopisných pramenů z tepelského archivu. Poté krátce pojednal o raněnovověké epistolografii jako oblíbeném žánru středověkých literátů i humanistů, o příručkách epistolografie, o jejich podobách, formách a proměnách až do doby Hackenschmidta a Balbína: Balbín jakožto teoretik výmluvnosti a literatury se zabýval i psaním dopisů a vyslovil na ně svůj názor, který Podavka srovnává s pojetím jiných teoretiků a učitelů literatury, resp. epistolografie. Podavka jako historik však reflektuje korespondenci učenců i jako prostředek utváření a fungování komunikační sítě vzdělavců raného novověku, v rámci intelektuálního společenství, jemuž říkáme *res publica litteraria*.

Podstatnou část studie pak diplomant věnoval vzájemné korespondenci obou řeholníků, stavu jejího dochování, její formální i obsahové analýze. Třebaže je tato část hodně popisná, z obsahu korespondence mu vyplynul důležitý závěr, který koriguje dosavadní představy o vztahu obou korespondentů a roli A. Hackenschmidta v písemné komunikaci s Balbínem. Zatímco starší literatura tvrdí, že premonstrát byl pouhým pomocníkem a informátorem jezuitského historika v záležitostech týkajících se historie premonstrátského řádu, jeho kanonií, světců a šlechtických příznivců, Podavka na základě podrobné znalosti jejich vzájemné korespondence dokazuje, že i pomoc a předávání informací obou historiků byly vzájemné. Autor práce si však všimá i neoborných, soukromých témat korespondence obou řeholníků a postupné zdůvěrnění vztahu obou mužů, které ukazuje i na formální stránce dopisů, na důvěrných osloveních a oboustranných projevech úcty.

Nepočítám-li překlepy, kterých je bohužel více, než aby se daly přejít mlčením, věcných chyb ve studii je opravdu nepatrné množství. Jsou to jenom nevýznamné omyly typu „František **Matěj** Pelcl“ místo správného „František **Martin** Pelcl“, nebo výjimečně mylné interpretace latinské terminologie římskokatolické církve, jako je tomu v následujícím případě (na s. 20): „fuit P. Aloysius ... examinatus et approbatus pro excipiendis Confessionibus“ neznamená, že byl Hackenschmidt vysvěcen na kněze, nýbrž že byl vyzkoušen a schválen jako zpovědník (25. 3. 1658); vysvěcení na kněze je zde vyjádřeno slovním spojením „ordinatus Presbyter“ (k čemuž došlo o den dříve, 24. 3. 1658), což Podavka mylně chápe jako pověření funkcí presbytera (patrně ve smyslu užívaném evangelickými církvemi). Tuto kapitolu mi kol. Podavka dal přečíst v podobě konceptu, mně tehdy tento omyl unikl; je moje chyba, že jsem na to neupozornil diplomanta již tehdy.

Poznámkový aparát ke studii, zvl. odkazy na archivní prameny a použitou literaturu dokládají, jak dobře se p. Podavka seznámil s tématem, jak kvalitně se připravil na jeho zpracování a rovněž, jak ovládl i vědecké řemeslo, k němuž správné citace pramenů a bibliografické odkazy patří.

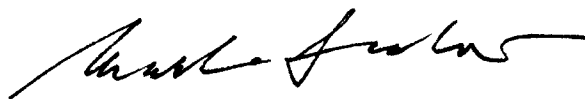
Jako organickou součást své závěrečné práce připravil diplomant komentovanou edici vybraných dopisů obou korespondentů. Jak ukazuje jeho ediční poznámka, editor se dobře seznámil s problémy ediční praxe raněnovověkých pramenů a po mnohých diskusích se školitelem o konkrétních problémech edičního zpřístupnění dotyčných listů se rozhodl pro ediční zásady vypracované ad hoc, tj. pro pravidla vhodná pro korespondenci, jejímiž pisateli jsou členové náboženského řádu a církevní historici. V uplatnění přijatých zásad byl, až na drobné výjimky, důsledný. Nedůslednosti, které se neshodují se zásadami proklamovanými v ediční poznámce, se týkají především několika apelativ, u nichž byly ponechány počáteční majuskule, nikoliv však v přiložené edici, nýbrž v citovaných pramenech v poznámkách k úvodní studii. Edice je opatřena dosti podrobným věcným komentářem, který v dostatečné míře, jasně a bez věcných chyb přibližuje dnešnímu čtenáři případné nejasnosti či dobové realie.

V edici dopisů prokazuje, jak obdivuhodně zvládl problémy novolatinské paleografie a jak dobře se orientuje v latinské mluvnici a slovní zásobě české provenience 17. století. Pravda, sem tam se vloudila chyba, z nichž drtivou většinu přičítám překlepům, jenom v několika málo případech došlo k špatnému čtení („fortem“ místo správného „sortem“, na s. 83) či nesprávnému porozumění textu. To platí zejména o dvou posledních dopisech Al. Hackenschmidta Balbínovi, v Podavkově edici č. 10 a 13, jejichž originály doporučuji kol. Podavkovi znovu pečlivě pročíst. Zde jej upozorňuji především na mylné čtení této pasáže: „Warmata quoque spira ex pari malo inciliunt agitari: nos vero dysenteria oppidatim, pagatim, vicatim tota patria sed intra pueros consistit utque huc P. Gamans.“ Toto souvětí by dle mého mělo být čteno a edičně upraveno takto: *Wormatia quoque Spira ex pari malo incipiunt agitari; nos vero dysenteria oppidatim, pagatim, vicatim tota patria, sed intra pueros consistit; usque huc P. Gamans.* (Jde o německá města Worms a Špýr, která postihl mor a střevní úplavice, jako předtím nedalekou Mohuč, o čemž referuje Hackenschmidt dle dopisu jezuity Gamanse.) Ale to je opravdu jedno z řídkých míst, která vyžadují opravu (ostatně, jak víme z Horatia, občas i dobrý Homér si zdřímne), jinak se editor s edicí a pochopením smyslu textů vyrovnal velmi dobře. Drobné editorovy omyly a překlepy jsem vyznačil v exempláři diplomní práce, který jsem měl k dispozici, a mohu je s autorem projednat osobně.

V závěrečném seznamu použité literatury jsem našel chyby pouze ve francouzských bibliografických údajích. I jednotná úprava bibliografických záznamů svědčí o tom, jak dobře si diplomant osvojil vědecké řemeslo. V seznamu literatury mi však chybí příspěvky o edičních zásadách latinských textů (vím, že aspoň některé kol. Podavka zná, hovořili jsme o nich při konzultacích), dále tu postrádám mj. monografii Hedviky Kuchařové o premonstrátském Norbertinu, kterou autor ostatně v jedné poznámce cituje.

Všechny uvedené drobné nedostatky však nemohou snížit velké úsilí, které Ondřej Podavka zpracování diplomové práce věnoval, a výtečný výsledek, který autor práce předložil k posouzení. Předloženou diplomovou práci doporučuji k obhajobě a hodnotím jako výbornou, kvalitou převyšující požadavky na závěrečnou práci magisterského studia a doufám, že kolega Podavka bude v prohloubení zvoleného tématu a v rozšíření edice korespondence obou duchovních pokračovat, třeba v doktorské disertační práci, a že se jednou dočkáme její tištěné publikace.

V Praze dne 21. 5. 2012

PhDr. Martin Svatoš, CSc.,
školitel práce